

Fecr Yayınları | Fecr Publications
Yayın No | Publication Number: 862

Kitap Adı: Şihâbeddîn Ömer Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisi
Book Title: Shihab al-Din Omar al-Suhrawardi's Critique of Philosophy

ISBN: 978-625-6123-15-1

Yazar | Author: Mahmut Yusuf MAHİTAPOĞLU | [orcid.org/ 0000-0001-6719-7045](https://orcid.org/0000-0001-6719-7045)

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book
Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2024
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 125

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Sertifika no | Certificate Number: 13178 | ISNI: 0000 0004 4657 1968

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Mahitapoğlu, Mahmut Yusuf
Şihâbeddîn Ömer Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisi – Ankara: Fecr Yayınları, 2024.
ISBN: 978-625-6123-15-1

1. İslam felsefesi | Islamic philosophy
2. Felsefe - İslam | Philosophy - Islamic
3. İslam felsefesi – Eleştirisi - Şihâbeddîn Sühreverdî | Islamic philosophy – Criticism - Shihâb al-Din Suhrawardi

Atıf Bilgisi | Cite as: Mahitapoğlu, Mahmut Yusuf. *Şihâbeddîn Ömer Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisi* – Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 • Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ŞİHÂBEDDİN ÖMER
SÜHREVERDÎ'NİN
FELSEFE ELEŞTİRİSİ

Mahmut Yusuf MAHİTAPOĞLU

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Mahmut Yusuf MAHİTAPOĞLU

2015 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Mezuniyetini takiben 2017 yılına kadar Diyanet İşleri Başkanlığının *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercümesi* adlı eserin yeniden yayınlanma projesinde görev aldı. 2017-2018 yılları arasında Fas'ın Tetouan şehrinde bulunan Dar Loughat'ta, 2018-2019 yılları arasında Ürdün'ün Amman şehrinde Qasid Arabic Institute'de Arapça eğitimi aldı. 2019 yılında *Şihâbeddin Ömer Sühreverdi'nin Felsefe Eleştirisi* adlı tezi ile yüksek lisans eğitimini bitirdi. 2023 yılında *İslam İnancının Modern Deist Söylemlere Cevabı* adlı tezi ile doktorasını Ürdün Üniversitesinde tamamladı. 2023 yılından itibaren Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapmakta olup, güncel inanç problemleri ve klasik kelim dönemi nübüvvet teorileri üzerine çalışmalarına devam etmektedir.

Mahmut Yusuf MAHİTAPOĞLU

He graduated from the Faculty of Theology at Ankara University in 2015. Following his graduation, he worked on the re-publication project of the *Sahih al-Bukhari Mukhtasari Tajrid al-Sarih Translation* under the Directorate of Religious Affairs until 2017. Between 2017 and 2018, he studied Arabic at Dar Loughat in Tetouan, Morocco, and between 2018 and 2019, he continued his Arabic studies at the Qasid Arabic Institute in Amman, Jordan. He completed his master's degree in 2019 with a thesis on *Shihab al-Din Omar al-Suhrawardi's critique of philosophy*. In 2023, he finished his doctoral studies at the University of Jordan with a thesis titled *The Response of Islamic Belief to Contemporary Deist Discourses*. Since 2023, he has been working at the Faculty of Theology at Ankara Social Sciences University and continues his research on contemporary belief issues and classical theology theories on prophecy.

Kitap Hakkında

Şihâbeddîn Ömer Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisi

Felsefe eleştirileri, İslam düşüncesinin önemli konularından birisidir. Gazâlî (ö. 505/1111) ile sistemli bir hale gelen felsefe eleştirileri, onun ölümünden sonra da günümüze kadar devam etmiştir. Şihâbeddîn Sühreverdî (ö. 632/1234) de Gazâlî'den bir asır kadar sonra bu alanda eser vermiştir. Sühreverdî'nin bu çalışması, diğer alanlardaki çalışmalarına nispetle daha az tanınmıştır. Bu çalışmada, Sühreverdî'nin filozofları eleştirirken kullandığı yöntem ve ele aldığı konular incelenmiştir. Aynı zamanda Sühreverdî'nin hayatı ve yaşadığı döneme çalışma içeriğinde yer verilerek, onun şahsiyetinin bu yönüne ışık tutulması amaçlanmıştır. Böylece onun filozofları eleştirmesine sebep olan kişisel ve sosyo-kültürel nedenler daha net bir biçimde anlaşılmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Felsefesi; Felsefe Eleştirisi; Sühreverdî; Gazzâlî; Reşfu'n-Nasâihi'l-Îmâniyye; Keşfu'l-Fedâihi'l-Yûnâniyye

ABSTRACT

Shihab al-Din Omar al-Suhrawardi's Critique of Philosophy
Criticism of philosophy is one of the most important subjects of Islamic thought. This tradition, systematized by Gazali (d. 505/1111), has been kept alive until today following his death. Shihabeddin Suhrawardi (d. 632/1234) worked on this subject one century after Gazali. This work of Suhrawardi is less known as compared to his other studies. This study examines the topics reviewed by Suhrawardi and the methodology he followed in criticizing the philosophers. At the same time, this study aims at exploring his personality by focusing on his life and his life period. Thus, the personal and socio-cultural factors that caused him to criticize the philosophers shall be investigated.

Key Words: Islamic Philosophy; Criticism of Philosophy; al-Suhrawardi; al-Ghazālī; Reşfu'n-Nasâihi'l-Îmâniyye; Keşfu'l-Fedâihi'l-Yûnâniyye

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
b. : Bin, İbn
c. : Cilt
çev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed. : Editör
haz. : Hazırlayan
Keşf : *Reşfu'n-Nasâihi'l-Îmâniyye ve Keşfu'l-Fedâihi'l-Yûnâniyye*
s. : Sayfa
thk. : Tahkik

ÖN SÖZ

İslâm düşüncesinin en aslî unsurlarından birisi felsefe ve filozoflardır. Felsefenin etkisi Abbasîler döneminde artan tercüme faaliyetleri ile kendisini yoğun bir şekilde hissettirmiştir. Antik Yunan ve Helenistik dönem filozoflarının eserleri ile tanışan Müslümanlar, bu eserler üzerine dikkatle eğilmiş, sonrasında İslâm felsefesi olarak adlandırılacak yeni bir alanın temellerini atmışlardır.

Felsefe, İslâm dünyasına girmeden önce Hristiyan dünyada da tepki ile karşılanmıştır. Atina Okulu, 529 yılında Hristiyanlığa karşı olduğu gerekçesi ile İmparator Justinianus (ö. 565) tarafından kapatılmış, felsefe eğitimi her şekli ile yasaklanmıştır. Atina okulunun temsilcileri bu gelişme üzerine İran'a gitmişlerdir.

Müslümanlar arasında felsefeye ilgi arttıkça felsefeye olan karşıtlık da o derecede çoğalmıştır. Fârâbî (ö. 339/950) ve İbn Sînâ'nın (ö. 428/1037) çabaları ile sistemli bir yapıya dönüştürdükleri felsefe düşünceleri Gazzâlî tarafından sistemli ve felsefenin temel ilkelerini kapsayacak bir şekilde eleştirilmiştir. Gazzâlî öncesinde sistemli eleştirilere maruz kalmayan filozoflar, Gazzâlî sonrasında birçok yazar tarafından geçmişe nispetle daha sistemli ve sert eleştiriler ile karşılaşmışlardır.

Felsefe eleştirilerinde genelde Gazzâlî sonrasında uzun bir dönem durağanlık olduğu kabul edilir. Bu uzun dönem Fatih Sultan Mehmet'in zamanına kadar devam etmektedir. Oysaki bu kabulün aksine Gazzâlî'nin vefatından sonra felsefe eleştirilerinde bir duraklama dönemi olmamıştır. Gazzâlî sonrasında bu alanda çalışmaları olan Şehristânî (ö. 548/1153), Sühreverdî el-Maktûl (ö. 587/1191), Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1210) gibi isimler bunun en bariz örneklerindedir. Bu isimlerin felsefe eleştirisinde kullandıkları metotların ve konu seçimlerinin farklılığı ise bu gerçeği değiştirmez.

Gazzâlî sonrası bu alanda dikkat çeken önemli isimlerden birisi de Şihâbeddîn Sühreverdî'dir. İslâm düşüncesinde sûfî kimliği ile ön plana çıkan Sühreverdî bu alanda da bir eser vermiştir. Sühreverdî filozofları aklî delillerden ziyade sem'î deliller ile eleştirdiği için onun eseri sûfîlerin felsefe eleştirileri içerisinde zikredilebilir.

Bir şahsiyetin eseri, onun kişisel hayatı ve yaşadığı dönemden bağımsız anlaşılabilir. Biz de bu amaçla çalışmamızı giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşturduk. Birinci bölümde Sühreverdî'nin hayatını, doğumundan vefatına kadar ele almaya çalıştık. Aynı zamanda onun eserlerine, hocalarına ve çağdaşlarına da bu bölümde yer verdik.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Sühreverdî'nin yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal olaylarını ele aldık. Sühreverdî'nin yaşadığı dönemin ünlü halifesi Nâsır-Lî-Dînillâh'ın siyasi ve toplumsal faaliyetlerini ve Sühreverdî'nin bu faaliyetler içerisinde nasıl bir öneminin olduğunu göstermeye çalıştık.

Üçüncü ve son bölümde ise tezimizin ana konusunu oluşturan, Sühreverdî'nin felsefe eleştirisine dair telif ettiği kitabını inceledik. Bu bölümde öncelikle felsefe eleştirilerinin tarihçesinin kısa bir özetini sunduk. Sonrasında Sühreverdî'nin felsefe eleştirisinde kullandığı yöntemleri belirttik. Son olarak ise onun filozofları hangi konularda eleştirdiği ve eleştirilerinin filozofların fikirleri ile ne derece uygun olduğunu göstermeye gayret ettik.

Tez çalışmamda desteklerini her zaman hissettiğim değerli danışmanım Prof. Dr. Tahir Uluç'a, kıymetli tavsiyeleri ile çalışmamı zenginleştiren Prof. Dr. İsmail Taş ve Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Harmancı hocalarıma, tez yazma sürecinde yardımlarını esirgemeyen Mustafa Cihat Ersoy'a ve kıymetli eşime en derin şükranlarımı sunuyorum.

Mahmut Yusuf MAHİTAPOĞLU

Konya 2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİHÂBEDDİN ÖMER SÜHREVERDÎ'NİN HAYATI

1.1. Adı ve Künyesi	15
1.2. Ailesi	15
1.3. İlmî Kişiliği	17
1.4. Siyasi Kişiliği	18
1.5. Çağdaşları	21
1.6. Vefâtı	25
1.7. Eserleri	26
1.7.1. <i>Reşfu'n-Nasâihi'l-Îmâniyye ve Keşfu'l-Fedâihi'l-Yûnâniyye</i>	26
1.7.2. <i>'Avârifu'l-Ma'ârif</i>	29
1.7.3. <i>Nuğbetu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân</i>	30
1.7.4. <i>Fütüivetnâme</i>	31
1.7.5. <i>Vasiyetnâme</i>	32
1.7.6. Diğer Eserleri	33

İKİNCİ BÖLÜM

SÜHREVERDÎ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN SİYASİ VE DİNİ DURUMU

2.1. Siyasi Durum	35
2.1.1. Abbâsî Hilafeti	35
2.1.2. Bağdat'ın Konumu	37
2.1.3. Halife Nâsır-Lidîmillâh'ın Siyasi Politikaları	38
2.2. Dini Durum	45
2.2.1. Sûfîlerin Durumu ve Tarikatların Kurumsal Yapılara Dönüşmeleri	47
2.2.2. Fütüvvet Teşkilatı	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜHREVERDÎ'NİN FELSEFE ELEŞTİRİSİ

3.1. Felsefe Eleştirisi ve Sûflilerin Felsefe Eleştirileri-----	51
3.1.1. Felsefe Eleştirilerinin Tarihçesi -----	51
3.1.2. Gazzâlî ve <i>Tehâfütü'l-felâsife</i> -----	56
3.1.3. Sûflilerin Felsefe Eleştirileri-----	58
3.2. Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisinde Kullandığı Yöntem ve Filozofları Eleştirdiği Konular-----	62
3.2.1. Sühreverdî'nin Felsefe Eleştirisinde Kullandığı Yöntem	63
3.2.2. Kur'ân-ı Kerîm'den Delil Getirme -----	64
3.2.3. Sünnet'ten Delil Getirme -----	65
3.2.4. Filozoflar Hakkında Fıkhî Hükümler Verme -----	67
3.2.5. Sahabe ve Sûflilerin Hayatlarından Örnekler Verme-----	69
3.2.6 Sühreverdî'nin Eleştirdiği Konular-----	71
3.2.6.1. Allah'ın Külliyatı Bilip Cüziyyatı Bilmemesi-----	72
3.2.6.2. Yaratılış -----	77
3.2.6.3. Nefs Hakkında Eleştiriler -----	87
3.2.6.4. Mead ve Bedenlerin Haşrı -----	89
3.2.6.5. Kerametın İnkârı -----	99
SONUÇ -----	105
KAYNAKÇA -----	109
DİZİN -----	123